LEDE-HOOGSTRAAT

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

December 2016

Archeologienota projectcode : 2016K505

Lede-Hoogstraat. Bouw van een nieuw politiehuis.

Het programma van maatregelen geeft een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen voor de omgang met archeologisch erfgoed bij bodemingrepen. Het beschrijft de aard van deze maatregelen en de uitvoeringswijzen van eventuele maatregelen.

Hoofdstuk 1: Gemotiveerd advies

1.1. Kader

In het kader van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag ten behoeve van de bouw van een nieuw politiehuis diende in uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld. De zone bevindt zich buiten beschermde archeologische site of archeologische zone, maar de oppervlakte van het projectgebied bedraagt meer dan 3000 m² en de ingreep in de bodem meer dan 1000 m².

1.2. De volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek

Aangezien de initiatiefnemer het terrein pas kan betreden bij het bekomen van de stedenbouwkundige vergunning (opzegging van de pacht), kon tot op heden enkel vooronderzoek zonder ingreep in de bodem uitgevoerd worden (bureaustudie).

Dat bureauonderzoek wijst alvast op de *potentiële* aanwezigheid van waardevol bodemarchief dat zou kunnen leiden tot kenniswinst. Diverse periodes van het holoceen komen daarvoor in aanmerking, maar op basis van een cartografische analyse en perceelsstructuur is er in het bijzonder een verwachting ten aanzien van mogelijke, volmiddeleeuwse bewoningssporen.

Of er daadwerkelijk ook archeologische sporen aanwezig zijn, en welke maatregelen in dat geval dienen genomen te worden in relatie tot de geplande werken, kan in deze fase evenwel niet beantwoord worden. Daartoe is verder vooronderzoek, aan de hand van een prospectie met ingreep in de bodem, noodzakelijk (voor motivering hiertoe, zie onder). Er wordt voorgesteld voorafgaandelijk aan de start van de werkzaamheden een proefsleuvenonderzoek uit te voeren om vast te stellen of er archeologische sporen aanwezig zijn op dit terrein.

1.3. De aanwezigheid van een archeologische site

Het bureauonderzoek wijst op de *potentiële* aanwezigheid van waardevol bodemarchief. Bij deductie kan op basis van cartografische en landschappelijke analyse verondersteld worden dat deze terreinen nog archeologische sporen kunnen bevatten. Alle periodes vanaf de laatste ijstijd komen in principe in aanmerking, met meer in het bijzonder een verwachting met betrekking tot (vol)middeleeuwse sporen.

1.4. De waardering van de archeologische site

Eventuele archeologische sites kunnen op deze locatie goed bewaard zijn (gezien de lage graad van erosie en het feit dat de ploeglaag en B horizont slechts tot beperkte diepte reiken).

Gelet op het feit dat dit terrein minstens sinds het midden van de 18de eeuw onder landbouw zit en er geen recente bewoning gesitueerd is, situeert zich hier een mogelijkheid om onderzoek te voeren naar de menselijke bewoning die zich mogelijks over verschillende tijdsperiodes heen heeft uitgestrekt.

Het archeologisch potentieel van de natuurlijke hoogte waar Lede op gelegen is, is opvallend. Op het grondgebied van Lede valt heel wat archeologische informatie, op basis van oude vondstmeldingen en oude en recentere opgravingen, te melden. Niettegenstaande is ons beeld en begrip van deze vondsten fragmentarisch en valt de ruimere samenhang vooralsnog niet te definiëren. Een evaluatie van het onderzoeksgebied kan een wezenlijke bijdrage leveren aan de archeologische kennis van Lede en de gekende vondsten in de nabijheid van het projectgebied.

In het bijzonder brengen we ook de perceelsstructuur en de nabijgelegen voetwegel onder de aandacht, op basis waarvan de aanwezigheid van een volmiddeleeuwse bewoningskern zou kunnen vermoed worden. Bij eerdere opgravingen in de regio kon bij een vergelijkbaar patroon in perceelsstructuur aangetoond worden dat deze teruggingen tot een bewoningskern uit de volle middeleeuwen. Een evaluatie van het onderzoeksgebied kan deze these verder verfijnen en een beter begrip van de ontwikkeling van het cultuurlandschap/koutercomplexen tussen Schelde en Dender bewerkstelligen.

Gelet op de beperkte info die momenteel ten aanzien van bovenstaande aspecten voorhanden is, is bijkomende informatie per definitie als waardevol te beschouwen. Vanuit deze redenering heeft het projectgebied een wezenlijk onderzoekspotentieel en waarde op lokaal en regionaal niveau.

1.5. Impactbepaling

Zie hoofdstuk 2, punt 2.3

1.6. De bepaling van de maatregelen

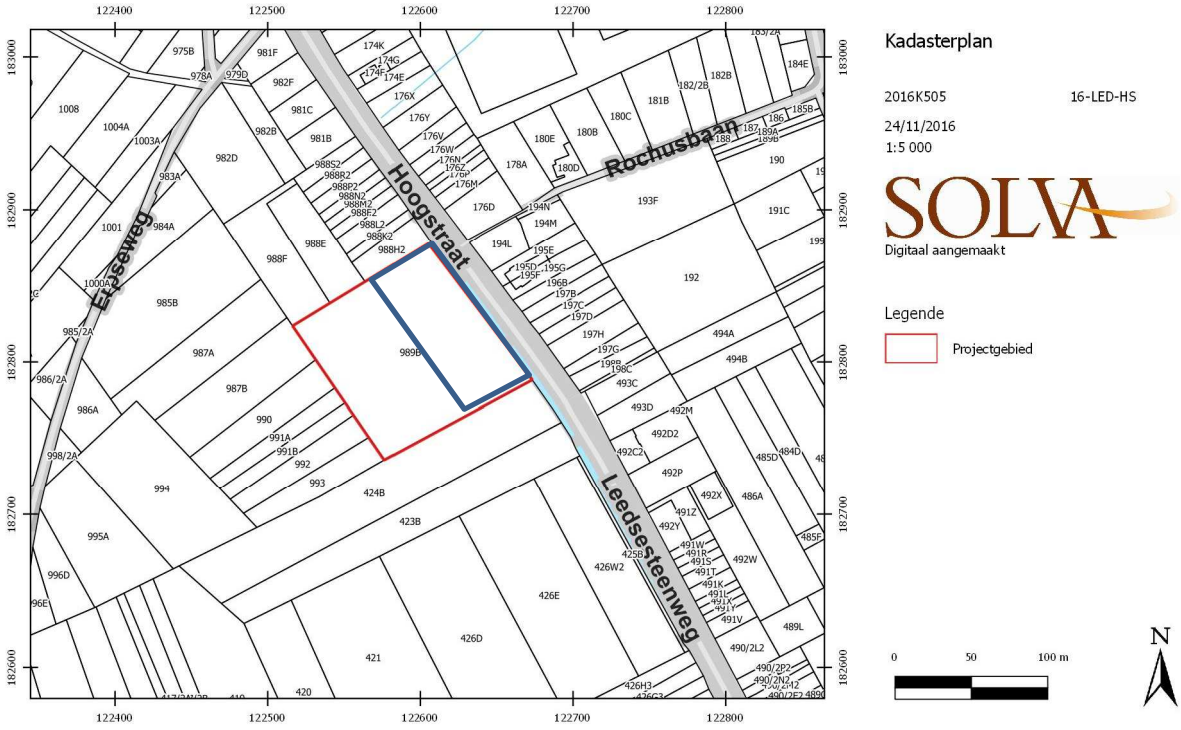
Het bepalen van concrete maatregelen over hoe om te gaan met eventueel aanwezig archeologisch erfgoed in kader van de geplande werken zal pas kunnen geschieden na het doorlopen van een

vooronderzoek met ingreep in de bodem, en meer bepaald een proefsleuvenonderzoek. Een omstandige omschrijving en motivering van de te nemen stappen daartoe is hieronder te vinden onder punt 2.4, 2.5 en 2.6.

Hoofdstuk 2: Programma van Maatregelen

2.1. Administratieve gegevens

Naam en adres of maatschappelijke zetel van de initiatiefnemer :
Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog: SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2016/00038
Naam en adres initiatiefnemer: SOLVA; Intergemeentelijk samenwerkingsverband voor ruimtelijke ordening en socio-economische expansie, Joseph Cardijnstraat 60, 9420 Erpe-Mere
Bounding box: punt 1: x=122605.3 / y=182878.0; punt 2: x=122576.1 / y=182735.7
Kadastrale gegevens en kaartje : Lede 1de afdeling, sectie D, nummer 989B (**figuur 1**)

Figuur 1: kadastraal plan met perceelnummers, perceelgrenzen (rood) en afbakening van het onderzoeksgebied (blauw) (bron : Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen).

2.2. Aanleiding van het vooronderzoek

Tekstuele beschrijving en inplantingsplan van de geplande werken en bodemverstoringen:

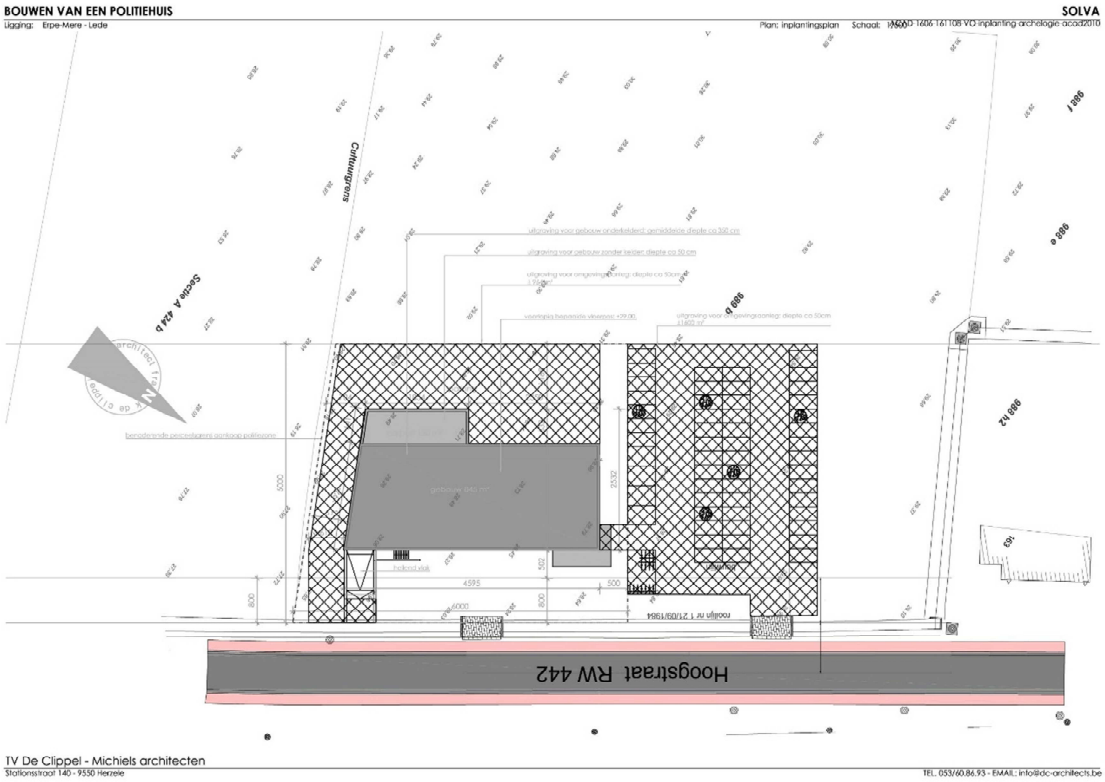
Een omstandige beschrijving van de geplande werken is te vinden in het verslag van resultaten. We beperken ons hieronder tot de voornaamste elementen.

De bodemingreep voor de nieuwbouw beperkt zich tot de oostelijke helft van het betrokken perceel 989B. Momenteel is er wel een RUP in opmaak, waarbij tevens het westelijk deel van het perceel een nieuwe invulling zal krijgen.
Het nieuwe politiegebouw ligt georiënteerd op de Hoogstraat, net op de grens tussen Lede en Erpe-

Mere. De inrichting bestaat uit een politiekantoor met carport aan de achterzijde en een ruime bezoekersparking. Het politiekantoor zelf meet 845 m² in oppervlakte (**figuur 2)**. Heel het gebouw wordt voorzien van een uitgegraven kelder die tot een diepte van 3,5m zal reiken. De effectieve bodemingreep voor deze kelder zal ongeveer 4m diep onder het maaiveld gaan.

Aan de westelijke zijde van het gebouw (de kant weg van de Hoogstraat) zal een carport van 120 m² gebouwd worden. De ingreep hiervoor gaat zo'n 50cm de grond in. Rond het gebouw en de carport voorziet men een zone van zo'n 964 m² voor inrichting van het terrein. De voorziene uitgraving hiervoor bedraagt zo'n 50 cm.

Aan de noordkant van het kantoor voorziet men een parking van zo'n 1600 m², waarvoor de ingeschatte verstoring ook zo'n 50cm diep zal gaan (**figuur 2)**.

Figuur 2. Lokalisatie van de werkzaamheden (De Clippel-Michiels architecten, tijdelijke vereniging).

Voor deze nota wordt bijkomend rekening gehouden met grondverzet in kader van praktische werforganisatie, tijdelijke werfinrichtingen, uitgraving onder schuin talud voor de kelder, … waardoor de effectieve bodemverstoring groter zal zijn dan de uiteindelijke footprint van de toekomstige verharding. Derhalve wordt de volledige oppervlakte van het projectgebied in beschouwing genomen, i.e. ca. 5525m².

2.3. De resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

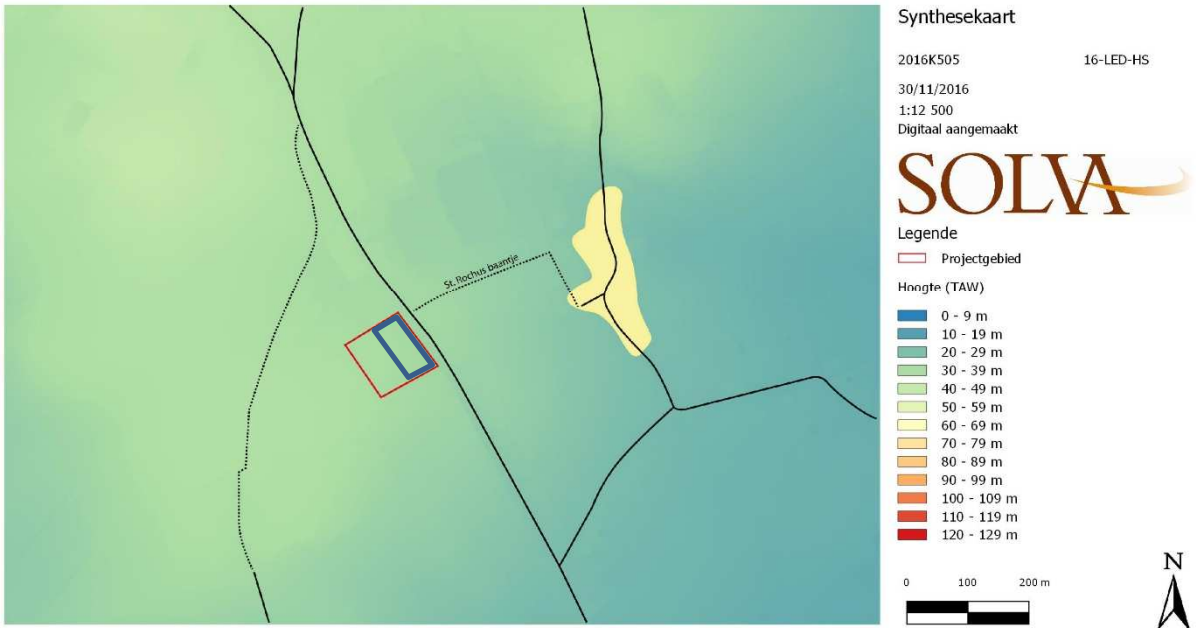
Overzicht van de reeds uitgevoerde onderzoeksfases met vermelding van de projectcodes
Het is tot op heden enkel mogelijk geweest om een bureauonderzoek (projectcode : 2016K505) uit te voeren op het onderzoeksterrein. Het terrein is pas toegankelijk bij het bekomen van de stedenbouwkundige vergunning. Het bureauonderzoek laat echter nog vragen open, waardoor verder archeologisch vooronderzoek op terrein nodig is (zie verslag van resultaten). Voor een afweging van de verschillende onderzoeksmethoden die nog in aanmerking komen, verwijzen we naar het puntje Onderzoeksmethode in het Programma van maatregelen (zie verder).

Beschrijving van de verwachting met betrekking tot de archeologische waarde van het terrein en de impact van de geplande werken hierop:
De sedimenten aan de oppervlakte dateren uit het laat-glaciaal, wat met zich meebrengt dat theoretisch gezien archeologische informatie vanaf het laat-glaciaal, ongeveer 10.000 jaar geleden, kan aanwezig zijn in het onderzoeksgebied. Gezien de gunstige landschappelijke situering is deze zone gedurende gans deze periode aantrekkelijk geweest voor bewoning/occupatie. Prospectievondsten uit de prehistorie en vondsten uit de Romeinse periode en de middeleeuwen enkele honderden meters verder in dezelfde landschappelijke context, ondersteunen deze interpretatie.

Het wetenschappelijk kennispotentieel van een *eventuele* site zal vooral betrekking hebben op oudere bewoningssporen, i.e. tot de volle/ late middeleeuwen. Recentere periodes worden minder of niet verwacht. Sinds het einde van de 18de eeuw is het terrein aantoonbaar in gebruik als landbouwgrond, en het valt te verwachten dat deze situatie wellicht terug te voeren is tot minstens de late middeleeuwen.

Het archeologisch potentieel van de natuurlijke hoogte waar Lede op gelegen is, is opvallend. Op het grondgebied van Lede valt heel wat archeologische informatie, op basis van oude vondstmeldingen en oude en recentere opgravingen, te melden. Niettegenstaande is ons beeld en begrip van deze vondsten fragmentarisch en valt de ruimere samenhang vooralsnog niet te definiëren. Een evaluatie van het onderzoeksgebied kan een wezenlijke bijdrage leveren aan de archeologische kennis van Lede en de gekende vondsten in de nabijheid van het projectgebied.

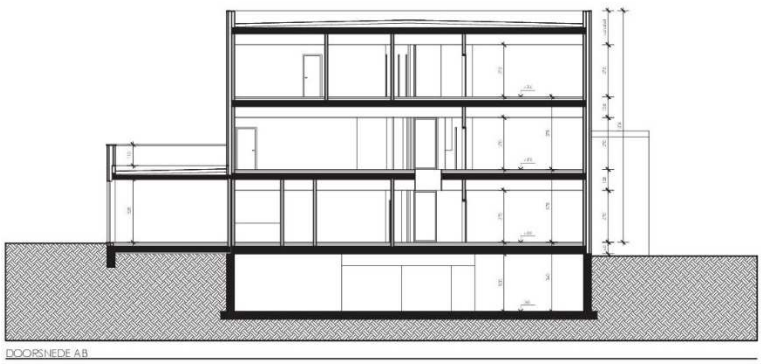
In het bijzonder brengen we ook de perceelsstructuur en de nabijgelegen voetwegel onder de aandacht, op basis waarvan de aanwezigheid van een volmiddeleeuwse bewoningskern zou kunnen vermoed worden. Bij eerdere opgravingen van SOLVA in de regio kon bij een vergelijkbaar patroon in perceelsstructuur aangetoond worden dat deze teruggingen tot een bewoningskern uit de volle middeleeuwen. Een evaluatie van het onderzoeksgebied kan deze these verder verfijnen en een beter begrip van de ontwikkeling van het cultuurlandschap/koutercomplexen tussen Schelde en Dender bewerkstelligen.

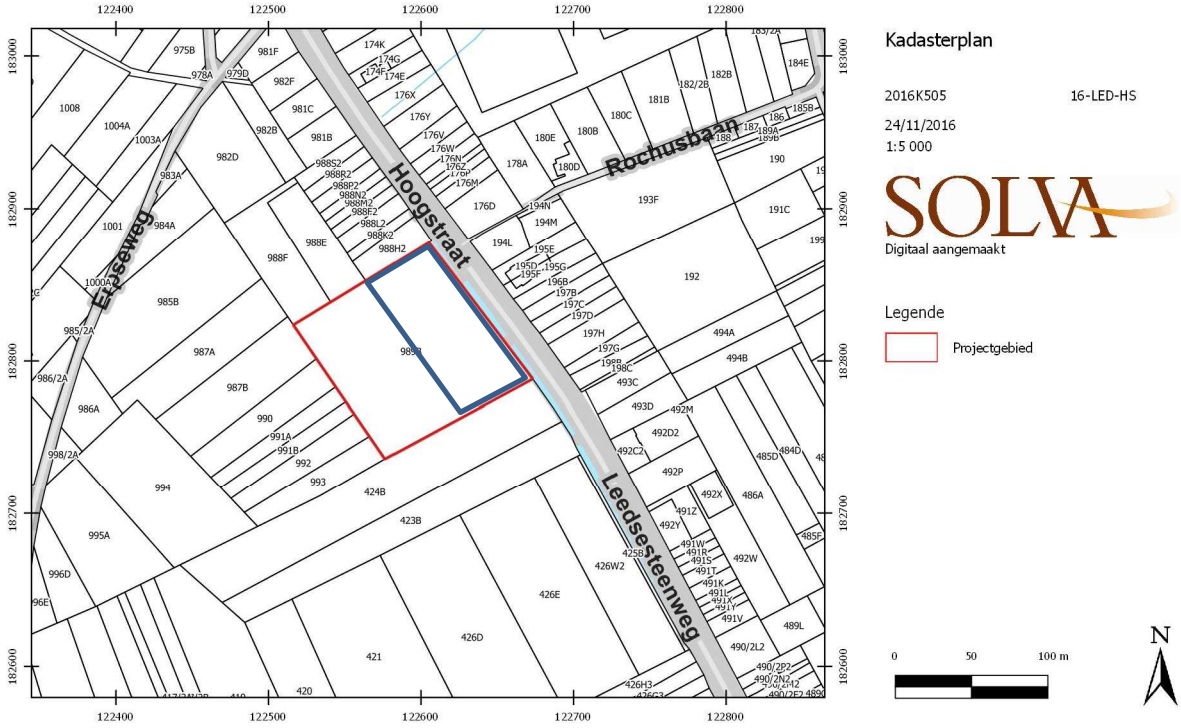
Figuur 3. Syntheseplan met aanduiding van de relevante landschappelijke en culturele indicaties binnen en in de omgeving van het onderzoeksterrein (straten in volle zwarte lijnen, wegeltjes in stippellijn).

De geplande werken voor de bouw van het politiekantoor zullen over de gehele werfzone een substantiële impact hebben op het eventuele bodemarchief. Over een zone van 845 m² wordt er tot een diepte van 4m uitgegraven. Voor de aanleg van de parking, carport en omgevingsinrichting zal er tot een diepte van 50 cm diep worden uitgegraven, wat overeen komt met het niveau waar archeologische sporen kunnen worden verwacht (**plan 1**). Aangezien het terrein echter hellend is en de parking en omgevingsaanleg volgens een horizontaal vlak zullen worden aangelegd, zal de noodzakelijke afgraving op verschillende plaatsen dieper zijn.

Er wordt bijkomend rekening gehouden met grondverzet in kader van praktische werforganisatie, tijdelijke werfinrichtingen, uitgraving onder schuin talud voor de kelder, … waardoor de effectieve bodemverstoring groter zal zijn dan de uiteindelijke footprint van de toekomstige verharding. Derhalve wordt de volledige oppervlakte van het projectgebied in beschouwing genomen, i.e. ca. 5525m².

Plan 1. Ontwerpplan (Bron: De Clippel-Michiels architecten, tijdelijke vereniging).

Figuur 4. Afbakening van het projectgebied (blauw) op het kadastraal perceel (rood).

2.4. Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doelstellingen van het vooronderzoek met ingreep in de bodem:

De doelstelling van een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem, is om na te gaan of archeologische sporen aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte, om een inschatting te kunnen maken van de verstorende impact van de geplande werken. Verder dient het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site en over het potentieel aan kennisvermeerdering.

Te beantwoorden onderzoeksvragen:

Concrete vraagstellingen zijn:

- Nagaan of er archeologische sporen bewaard zijn in het projectgebied onder de bouwvoor.
- Hoe goed zijn de archeologische sporen onder de bouwvoor bewaard?
- Van welke aard zijn deze sporen?
- Naar welke activiteiten verwijzen de aangetroffen sporen?
- Uit welke periode stammen de archeologische sporen? En hoe verhouden deze zich tot elkaar? En hoe verhouden ze zich tot het ruimere kader en gekende archeologische sites in de omgeving?
- Is er sprake van continuïteit in eventuele bewoning of zijn er juist belangrijke discrepanties waar te nemen?

2.5. Onderzoeksstrategie en –methode:

De onderzoeksstrategie beschrijft de krachtlijnen van het onderzoek dat zal uitgevoerd worden. Het kan daarbij gaan om meerdere onderzoeksfases of verschillende onderzoeksmethoden. Ze beschrijft en motiveert de keuzes die aan de grondslag liggen van deze strategie.

a) Tekstuele beschrijving en b) motivering van de geplande onderzoeksmethoden en onderzoekssituaties

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria:

1. Is het MOGELIJK deze methode toe te passen op dit terrein?
2. Is het NUTTIG deze methode toe te passen op dit terrein?
3. Is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
4. Is het NOODZAKELIJK deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Eerst wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	**Opportuun**	**Motivering**
Landschappelijk booronderzoek	Neen	Mogelijk maar niet nuttig. De bureaustudie leverde al genoeg informatie op met betrekking tot de bodemopbouw. Bovendien is de omvang van het projectgebied te klein om grote landschappelijke structuren te kunnen vatten.
Landschappelijke profielputten	Neen	Mogelijk maar niet nuttig. De bureaustudie leverde al genoeg informatie op met betrekking tot de bodemopbouw. Bovendien is de omvang van het projectgebied te klein om grote landschappelijke structuren te kunnen vatten.
Geofysisch onderzoek	Neen	Mogelijk maar niet nuttig. Geofysisch onderzoek is in deze context niet relevant omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Verder zijn de te verwachten structuren moeilijk te interpreteren op basis van geofysische data.
Veldkartering	Neen	Mogelijk, maar niet nuttig. In het verleden gebeurde er reeds veldkartering voor de zuidelijk gelegen percelen. Bovendien weegt de tijdsinvestering voor het uitvoeren van een veldkartering niet op tegen de weinig nauwkeurige informatie die deze opnieuw zou opleveren voor het beantwoorden van de vraagstellingen.

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	**Opportuun**	**Motivering**
Verkennend archeologisch booronderzoek	Neen	Mogelijk maar niet nuttig. Het terrein kent geen complexe bodemopbouw of stratigrafie, er worden geen afgedekte sites verwacht door afzetting of colluvium. Als er sites aanwezig zijn, betreft het sites zonder complexe stratigrafie. Eventuele archeologische sporen zullen zich manifesteren onmiddellijk onder de bouwvoor. De

		verwachting is dat het voornamelijk grondsporen zal betreffen. Boringen laten een gedegen interpretatie van deze contexten (aard, samenhang tussen sporen, ruimtelijke spreiding, …) niet toe.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Neen	Mogelijk maar niet nuttig. Het terrein kent geen complexe bodemopbouw of stratigrafie, er worden geen afgedekte sites verwacht door afzetting of colluvium. Als er sites aanwezig zijn, betreft het sites zonder complexe stratigrafie. Eventuele archeologische sporen zullen zich manifesteren onmiddellijk onder de bouwvoor. De verwachting is dat het voornamelijk grondsporen zal betreffen. Boringen laten een gedegen interpretatie van deze contexten (aard, samenhang tussen sporen, ruimtelijke spreiding, …) niet toe.
Proefputten in functie van steentijd artefactensites	Neen	Mogelijk maar niet nuttig. Bij een eerdere prospectie in de nabijheid kwamen losse steentijdartefacten aan het licht, maar konden geen duidelijke concentraties worden bepaald. De verwachting is dat artefactensites, indien aanwezig, in aanzienlijke mate reeds verploegd zullen zijn, wat door de losse steentijdartefacten in de omgeving overigens ook wordt gesuggereerd.
Proefsleuven en / of proefputten	Ja	Mogelijk en nuttig. Deze onderzoekstechniek zal het meeste informatie (kosten/baten) opleveren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Dit onderzoek zal een schadelijke impact hebben op het bodemarchief (12,5 % van het terrein). Toch is deze onderzoeksmethode nodig om verdere uitspraken te kunnen doen over de mogelijke aanwezigheid van een archeologische site op het terrein. Indien er lithische artefacten aangetroffen worden in de sedimenten onder de bouwvoor dient er tijdens dit onderzoek te worden ingeschat of het om een activiteitenzone gaat of enkel om een aantal verspreide stukken.

Afweging van de opportuniteit van de onderzoeksmethodes : op basis van hogerstaande afwegingen wordt een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem voorgesteld dat bestaat uit :

- Proefsleuvenonderzoek

Een onderzoek met ingreep in de bodem is noodzakelijk aangezien het vooronderzoek tot nu toe (bureauonderzoek) onvoldoende informatie opleverde om een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen omdat informatie over de aanwezigheid, aard en graad van bewaring van archeologische sporen ontbreekt.
Na afweging van bovenstaande onderzoeksmethoden, wordt enkel proefsleuvenonderzoek als methode weerhouden.

c) Afbakening van het te onderzoeken gebied op kadasterplan

De onderzoekszone beslaat een oppervlakte van ca. 5525 m (**figuur 4**).

d) Criteria die gehanteerd zullen worden om te bepalen wanneer voorzien onderzoeksmethoden alsnog niet uitgevoerd moeten worden

Niet van toepassing. De proefsleuven worden uitgevoerd.

e) Evaluatiecriteria aan de hand waarvan bepaald wordt of het onderzoeksdoel bereikt is

De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen die opgesteld worden naar aanleiding van elk assessment beantwoord zijn.

Het onderzoek is succesvol wanneer achterhaald is of er al dan niet archeologische sporen bewaard zijn gebleven onder de bouwvoor en wanneer aan- of afwezigheid van lithische artefacten is vastgesteld. Indien er archeologische sporen bewaard zijn gebleven dient te kunnen worden ingeschat of ze dateerbaar zijn en te linken zijn aan bepaalde activiteiten. Indien er lithische artefacten aangetroffen worden in de sedimenten onder de bouwvoor dient te worden ingeschat of het om een activiteitenzone kan gaan of enkel om een aantal verspreide stukken. 12,5 % van de oppervlakte moet volstaan om de onderzoeksvragen te beantwoorden.

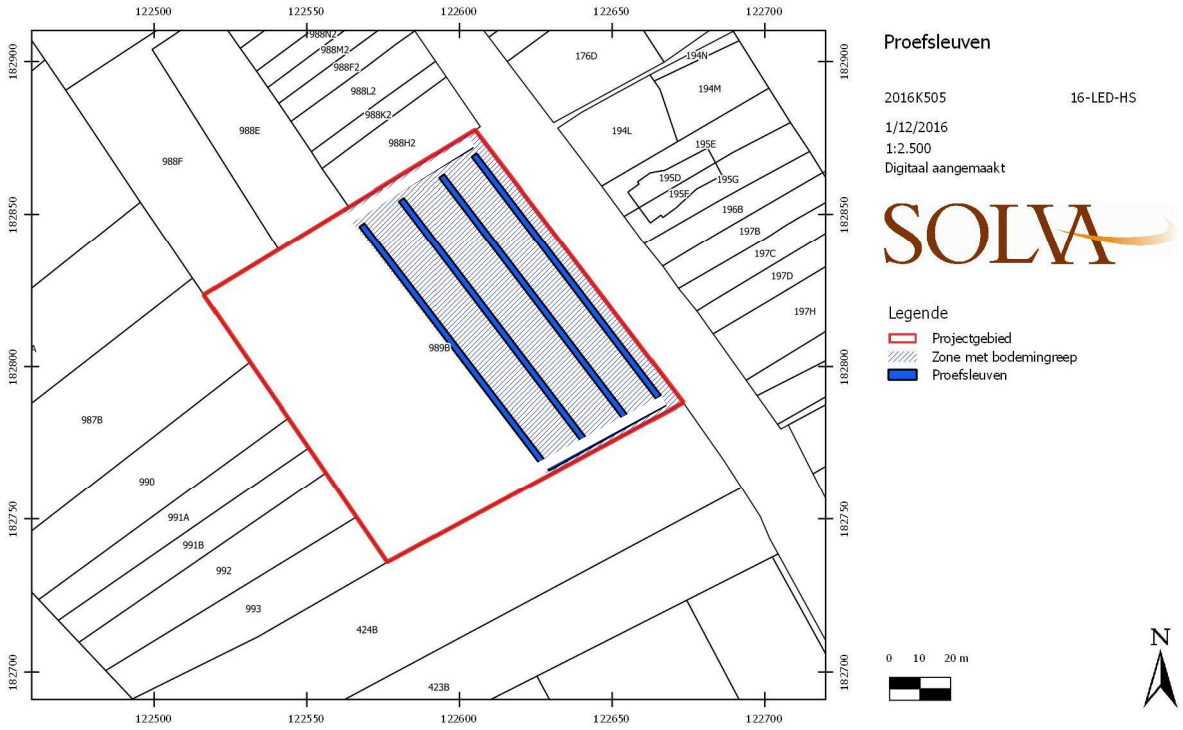
2.6. Onderzoekstechnieken

De onderzoekstechnieken bieden de technische details van de onderzoeksmethode.

a) technische kenmerken (tekstueel) van de onderzoekstechniek waaronder boorgrid, sleufinterval, sleufbreedte, sleuforiëntatie, inplanting van proefputten, omvang van proefputten, met motivering en waar nodig voorzien van kaartmateriaal.

- **Proefsleuvenonderzoek**

Voor de gehanteerde onderzoekstechnieken is hoofdstuk 8.6 van de Code van Goede Praktijk van toepassing. Het gaat om proefsleuven voor een **site zonder complexe verticale stratigrafie** (hoofdstuk 8.6.2)

Figuur 5. Inplanting van de proefsleuven (blauw) in zone met bodemingreep (gearceerd).

De locatie van de proefsleuven is weergegeven op **figuur 5**.

Er worden 4 proefsleuven op de zone met bodemingreep voorzien over de lengte van het perceel. Deze meten ca.95 m in lengte en hebben een breedte van 2 m. Deze sleuven lopen parallel (NW-ZO) met de Hoogstraat, een beetje verwijderd van de straatkant omwille van recente verstoringen die daar vermoedelijk te verwachten is. De tussenafstand van de sleuven bedraagt as op as 15 m. Daarmee is ca. 13,5% van het terrein aangesneden.
Bijkomend wordt in functie van resultaten en vraagstelling één of meerdere kijkvensters geplaatst a rato van 2,5%. Deze worden bij voorkeur haaks op de sleuven geplaatst, zodat een andere oriëntatie wordt aangehouden in functie van het detecteren van bijvoorbeeld greppels die tussen de proefsleuven zouden kunnen vallen. Dit moet gelet op de oppervlakte van het perceel ruim voldoende zijn om de doelstellingen te behalen.

Deze proefsleuven dienen te worden uitgegraven met een graafmachine met een bak zonder tanden en dit tot onder de huidige bouwvoor. De teelaarde dient gescheiden te worden van de lagen onder de teelaarde. Bij het leesbaar maken van het te registreren grondvlak dient aandacht besteed te worden aan de aanwezigheid van lithische artefacten op dit niveau. Een prehistorische site is weinig waarschijnlijk maar momenteel niet uit te sluiten. De uitvoerders van het proefsleuvenonderzoek dienen niet te beschikken over bijkomende specifieke competenties t.o.v. deze opgenomen in de Code van Goede Praktijk.

2.7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

a) een tekstuele beschrijving van afwijkende methoden, met verwijzing naar de relevante passages uit de Code van Goede Praktijk;
b) een tekstuele motivering van de afwijkingen.

Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk, die voor aanvang van het onderzoek met ingreep in de bodem reeds voorzien zijn. Eventuele afwijkingen die zich stellen tijdens het onderzoek, zullen omstandig gemotiveerd worden conform de bepalingen van de Code van Goede Praktijk.